

תורת הקורא

הערות ודיוקים, הלכות ומנהגים, פרפראות וחידושים, דיונים ובירורים, הקשורים בקריאת פרשת השבוע והמסתעף

גליון מס' 126

פרשת ויגש

ה"א תשע"ו

גליון זה יו"ל ע"י מערכת טעמי תורה.

תודה לכל העוזרים והמסייעים שגליון זה יראה אור.

© כל הזכויות שמורות, ניתן לצלם ולהדפיס כמות שהוא ללא שינוי.

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות להשתתפות בהוצאות הגליונות, יתקבלו בברכה במערכת. כמו"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל. תאריך: 153775150494 פקס: tameytora@gmail.com

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות להשתתפות בהוצאות הגליונות, יתקבלו בברכה במערכת. כמו"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל. תאריך: 153775150494 פקס: tameytora@gmail.com

הלכה ומנהג

יש מנהגים שונים בחומשים הנפוצים בחלוקת העליות בפרשתנו^א.

שש

דיוקים ודקדוקים

מ"ד י"ח: ואל־יִחַר - הטעם מלעיל ביו"ד. וכן הוא להלן.

אָפֶךְ - הפ"א בדגש, והשווא נע.

מ"ד י"ח: כְּפָרְעָה - הרי"ש בשווא נח, ויש להזהר שלא להבליע את העי"ן שאחריה ולקרוא כְּפָרָה. וכן בכל מקום בו מנוקד שווא נח לפני אות גרונית, יש להזהר שלא תבלע האות הגרונית^ב. ולהלן רשימת המילים בפרשה שיש להזהר בהן בזה: וַיְהִי. לְרֵאוֹת. אֲרָאָה. לְהִתְאַפֵּק. נִבְהִלָּו. וְלִהְיוֹת. וּלְאָדוֹן. וּבְעֵינַי. וְאֲרָאָנוּ. בְּמִרְאֵת. וַיִּשְׁאוּ. זָרְעוֹ. שְׁמַעוֹן. וְאֲרָאֵלִי. בְּלִהָה. שְׂבָעָה. שְׂבָעִים. מִרְעָה. וּמָאֵת. וְנִשְׁאָר. וּלְאֶכְלָם.

מ"ד י"ט: הַיִּשְׁלָכְם אֵב - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים הַיִּשְׁ לְכֶם אֵב.

מ"ד כ"א: עֵינַי - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא אֵינִי באל"ף^ג.

מ"ד כ"ה: שָׁבוּ שְׁבָרֵינוּ מֵעִט־אֶכָל - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף בין המרכא והטפחא ולהטעים שָׁבוּ שְׁבָרֵינוּ מֵעֵט אֶכָל.

מ"ד כ"ז: יִדְעָתֶם - העי"ן בשווא נח, ואין להבליעה ולקרוא יִדְעָם, או לקרוא יִדְעָתֶם בפתח העי"ן. וכן הוא להלן מ"ז ו': יִדְעָתָהּ. ולהלן מ"ז י"א: רַעְמָסֶס. ולהלן מ"ז כ"ג: וַיִּזְרְעוּם.

לְדַהֲלִי - היו"ד בקמץ גדול, והלמ"ד בשווא נע, והוא מלשון לידה. והקורא יִלְדָה בפתח ושווא נח^ד, משנה משמעות ללשון נערה צעירה^ה. וכן הוא להלן.

מ"ד כ"ח: טָרַף טָרַף - בראשון הטי"ת בקמץ והרי"ש בחולם, ובשני הטי"ת בחולם והרי"ש בקמץ.

מ"ד כ"ט: וְהוֹרְדָתֶם - הדלי"ת בשווא נח, ולא בשווא נע, למרות הקושי^ו. ויש להזהר שלא להבליעה בתי"ו שישמע כאילו קרא וְהוֹרְדָתֶם. או לחלקה לשתי מילים ולקרוא וְהוֹרְדָתֶם. ואם אינו יכול לקרוא בשווא נח בלי להבליע את הדלי"ת או לחלקה לשתי מילים, עדיף לקרואה בשווא נע. וכן הוא להלן מ"ה י"ג: וְהוֹרְדָתֶם. וְהוֹרְדָתֶם.

מ"ד ל': וְנָתַתָּה - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא וְנָתַתָּה באל"ף^ז. וכן הוא להלן.

מ"ד ל"א: וְהָיָה כְּרֵאוֹתָיו כִּי־אֵין הַנֶּעַר וְנָתַתָּה - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתחתית הַנֶּעַר, שהוא ניגון מפסיק

וכתב בערוך השולחן (סימן נ"ג סעיף י"ה, סימן ס"א סעיף ח'), שאע"פ שבמדינותינו אין בקיאים בחילוק שבין אל"ף לעי"ן, בכל זאת בקריאת שמע יש לדקדק להפרישם זה מזה, וכתב עוד (סימן ס"ב סעיף ב') שהמדקדק במצוות יראה לדקדק בזה הרבה בכל התורה, ושכרו גדול כשמדקדק בזה.

וכל זה במקום שלא משתנה המשמעות, אך במקום שאם קורא שלא כראוי משתנה המשמעות, ראוי מאד להקפיד ולדקדק להגות כראוי.

ד לקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא יניעו את השווא, אע"פ שעשו שלא כדון, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת עדיין ע"י הקמץ שביו"ד. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבידול בין המשמעות הוא ע"י נעות ונחות השווא, אם לא יניעו את השווא, יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

ה כבבראשית ל"ד ד': קח לי את הַיִּלְדָה הזאת לְאִשָּׁה.

י ולא יתכן כלל שיבוא כאן שווא נע, שהרי אין שווא נע בא לפני דגש. וכל הטעם שהתי"ו דגושה, משום שלפניה שווא נח.

י הגיית הדלי"ת הרפה דומה להגיית האות זי"ן, ואין כל קושי להגותה בשווא נח לפני האות תי"ו, אך כיון שאצל האשכנזים והספרדים נשתכחה הגיית הדלי"ת הרפה, והוגים כל דלי"ת כמו הדלי"ת הדגושה בדגש קל, נוצר קושי להגותה לפני האות תי"ו (וראה מש"כ בזה בשו"ת פאת שדך ח"ב סוף סימן כ"ד).

^א למנהג א' החלוקה היא כך: שלישי: וְנָתַתָּה לֹא אֶתֶם (מ"ה ח'), עד וְאֶכְלָו אֶת חֶלֶב הָאֲרֶץ (שם י"ח). רביעי: וְאֶתָּה צִוִּיתָה זֹאת עָשׂוּ (שם י"ט), עד וְתַחֲתֵי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם (שם כ"ז). חמישי: וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל (שם כ"ח), עד הִבָּאָה מִצְרִימָה שְׂבָעִים (מ"ו כ").

למנהג ב' החלוקה היא כך: שלישי: וְנָתַתָּה לֹא אֶתֶם (מ"ה ח'), עד וְתַחֲתֵי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם (שם כ"ז). רביעי: וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל (שם כ"ח), עד הִבָּאָה אִתּוֹ מִצְרִימָה (מ"ו כ'). חמישי: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (שם ח'), עד הִבָּאָה מִצְרִימָה שְׂבָעִים (שם כ").

^ב מחמת קלות האות הגרונית במבטא, כאשר יש לפנייה אות המנוקדת בשווא נח, יש נטיה להשמיט את האות הגרונית מהמבטא, ולנקד את האות שלפניה בניקוד שלה במקום בשווא נח (כגון: מלך במקום מלֹאךְ, שמוֹן במקום שְׁמֹעוֹן, ויִנָּג במקום וַיִּנָּהֵג). וזה מצוי פעמים רבות, וצריך זהירות רבה מאד ע"מ לא להיכשל בזה.

וכבר הזהיר על זה ביסוד ושורש העבודה (שער שלישי פרק שני), והאריך שם להראות לעין כל את גודל קלקולי התיבות וחסרון האותיות במי שאינו נוהר לקרוא כראוי. וציין לדבריו בבאור הלכה (סימן ס"א, ד"ה ידגיש).

^ג כתב בשו"ע (או"ח סימן נ"ג סעיף י"ב) שאין למנות כשליח ציבור מי שקורא אות אל"ף כאות עי"ן או אות עי"ן כאות אל"ף.

ובמשנה ברורה שם (סקל"ז) הביא את דברי האחרונים, שכתבו שבמקום שכולם מדברים כך מותר.

אך אע"פ שבמקום שכולם קוראים כך מותר להעלותו כש"ץ כיון שכך רגילים באותו מקום, מ"מ לכתחילה ודאי ראוי ונכון להדר לקרוא כהוגן בהגייה הנכונה.

יותר מהתביר^ח שבתִּיבַת כְּרָאוֹתוֹ, ומהרביע שבתִּיבַת וְהִיָּה, שאם
שאם לא יטעים כראוי ישמע שבנימין ימות, בעוד שפירושו
שיעקב אביו ימות.

מ"ד ל"ב: עָרַב - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא
ישמע שקורא אָרַב באל"ף^א.

מ"ד ל"ג: לֹא־דָנִי - האל"ף לא נשמעת, ונקרא לְדָנִי^ט.

יַעַל - הטעם מלעיל ביו"ד.

עַם־אֲחִיו - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע
שקורא אֵם באל"ף^א.

מ"ה א': וְלֹא־עָמַד - הטעם מלעיל בעי"ן.

וְלֹא־עָמַד - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע
שקורא אָמַד באל"ף^א.

מ"ה ה': אֶל־תַּעֲצֹבוּ - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי
במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים אֶל תַּעֲצֹבוּ.

בְּעֵינֵיכֶם - הנו"ן בצירי, והוא לשון רבים. ויש להזהר שלא ישמע
שקורא בְּעֵינֶיכֶם בשווא נע, שהוא שינוי משמעות ללשון יחיד.
וכן הוא להלן.

מ"ה ו': אֲשֶׁר אֵין־חָרִישׁ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם
הנכון, ולא להטעים אֲשֶׁר־אֵין חָרִישׁ.

מ"ה י"ב: הַמְדַּבֵּר - המ"ם רפה, ובשווא נע^א.

מ"ה י"ג: אֶת־כָּל־כְּבוֹדִי - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי
במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים אֶת־כָּל כְּבוֹדִי.

וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר רָאִיתֶם - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם
הנכון, ולא להטעים וְאֶת־כָּל אֲשֶׁר רָאִיתֶם.

מ"ה י"ד: בְּנִימָן־אֲחִיו - המתג ביו"ד. ואין לקרוא בְּנִימָן־אֲחִיו
במתג תחת המ"ם.

מ"ה ט"ו: עָלֵיהֶם - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא
ישמע שקורא אֲלֵיהֶם באל"ף^א.

וְאַחֲרֵי כֵן - הטעם מלעיל באל"ף^א.

דְּבָרָיו - הבי"ת בדגש, והשווא נע.

מ"ה י"ז: עָשָׂו - העי"ן בחטף פתח, והוא לשון ציווי. ויש להקפיד
שלא ישמע שקורא עָשׂוּ בקמץ, שהוא לשון עבר^א. וכן הוא
להלן.

מ"ה י"ח: וְאֵת־בְּתִיכֶם - התי"ו בדגש קל, ולא בדגש חזק^א. וכן
הוא להלן.

מ"ה כ': וְעֵינֵיכֶם - הנו"ן בשווא נע, והוא לשון יחיד. ויש להזהר
שלא ישמע שקורא וְעֵינֶיכֶם בצירי, שהוא שינוי משמעות ללשון
רבים.

מ"ה כ"ב: שְׁלֹשׁ מֵאוֹת כֶּסֶף - יש לנגן את שני המונחים כראוי,
ואין להשמיט את המונח הראשון ולהטעים שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת כֶּסֶף
במקף^א. וכן הוא להלן כ"ז: אֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהִים.

מ"ה כ"ג: כְּזֹאת - הכ"ף בשווא נע. ואין לקרוא כְּזֹאת בקמץ.

מ"ה כ"ו: וְכִי־הוּא מִשָּׁל - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם
הנכון, ולא להטעים וְכִי הוּא־מִשָּׁל.

כִּי לֹא־הָאֱמִין - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון,
ולא להטעים כִּי־לֹא הָאֱמִין.

מ"ה כ"ז: רוּחַ יַעֲקֹב אָבִיהֶם - יש להקפיד לנגן את הטעמים
במקומם הנכון, ולא להחליף בין המרכא והטפחא ולהטעים רוּחַ
יַעֲקֹב אָבִיהֶם.

מ"ו א': וְכָל־אֲשֶׁר־לֹו - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף,
ולא להשמיט את המקף ולהטעים וְכָל אֲשֶׁר־לֹו.

מ"ו ד': עָמַד - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא
ישמע שקורא אָמַד באל"ף^א.

מ"ו ו': רְכוּשֶׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ - תיבת רְכוּשֶׁם מוטעמת בפשטא
ולא בקדמא^ט.

מ"ו י"א: גִּרְשׁוֹן - הרי"ש בשווא נע.

מ"ו י"ג: יִשְׁשַׁכָּר - השי"ן השניה לא נשמעת, ונקרא יִשְׁכָּר^ט.

מ"ו ט"ו: כָּל־נַפְשׁ בְּנֵיו וּבְנוֹתָיו שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ - יש להקפיד
להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתִּיבַת וּבְנוֹתָיו, שהוא
ניגון מפסיק יותר מהתביר^ח שבתִּיבַת בְּנָיו, שאם לא יטעים

^א עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה.
וכאן מוכח שהמ"ם בשווא נע מזה שיש מתג לפני המ"ם, ומילה זו אינה
מופיעה ביוצאים מן הכלל במסורה הנקראים בשווא נח למרות המתג.
וכן מוכח מזה שבכתב יד ט"ה המ"ם כאן מנוקדת בחטף פתח (והיינו שהשווא
נע, כמבואר במאמר החטפים שחטף פתח באות לא גרזנית הוא סימון לשווא נע). ומוכח שהשווא נע.

^ב לקוראים בהגייה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא יקפידו לקרוא את העי"ן
בחטיפה, אע"פ שעשו שלא כדן, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת
ע"י שנהגה כפתח ולא כקמץ. אך לקוראים בהגייה שאינה מבחינה בין קמץ
לפתח, שאצלם כל הבידול בין המשמעים הוא ע"י חטיפת העי"ן, אם לא
יקפידו לקרוא את העי"ן במהירות וחטיפה יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

^ג ענין זה מבואר בגליון פרשת מקץ תשע"ו הערה ט"ו.

^ד ענין זה מבואר בגליון פרשת בראשית תשע"ו הערה כ"ב.

^ט הצירוף קדמא מהפך פשטא מצוי מאד במקרא, ולעומת זאת הצירוף פשטא
מהפך פשטא הוא די נדיר, ומחמת הרגילות, ודמיון צורות הקדמא והפשטא,
יש נטיה להטעים בקדמא ולא בפשטא.

^{טז} ענין זה מבואר בגליון פרשת ויצא תשע"ו הערה כ"א.

^ח בניגון הטעמים המקובל יש נטיה לנגן ולהטעים את התביר בניגון מפסיק
יותר מהטפחא, אך באמת הטעם טפחא הוא מפסיק יותר מהתביר, ויש
להקפיד על הניגון המתאים בכל מקום של צירוף הטעמים תביר וטפחא, כי
בהרבה מקומות זה משנה את פירוש הענין.

וכבר העירו על טעות נפוצה זו של הטעמת התביר בניגון מפסיק יותר מאשר
הטפחא והשיבוש הנגרם מזה, בספר דברי קהלת (עמ' 48 הערה י'), ובספר עלה יונה
(עמ' ת"ה).

ובמשנה (פסחים נ"ה ע"ב) איתא, שאחד מהדברים שאנשי יריחו עשו שלא כדן,
שהיו כורכין את שמע, ופירש רבא בגמ' (נ"ו ע"א) שהיו אומרים "היום על
לְבָבְךָ", וזה שלא כדן כי משמע שרק היום יהיו על לבבך ולא מחר. וההטעמה
שם היא אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם עַל־לְבָבְךָ, וטעותם היתה שהפסיקו בתביר יותר
מאשר בטפחא.

^ט הכלל הוא, שבשם אדנות ואלקות, אם באה לפנייהם אחת מהאותיות מש"ה,
האל"ף נשמעת, ואם באה לפנייהם אחת מהאותיות וכל"ב, אין האל"ף
נשמעת, ואז יבוא במקום האל"ף מתג שמאריך מעט את תנועת הפתח או
הצירי, ועל ידי זה מתארכת התנועה ונשמע כעין אל"ף (וסמך, מש"ה מוציא וכל"ב
מכניס). וכלל זה נכון גם באדנות שאינו שם קודש.

^י משום נסוג אחר. וענין זה מבואר בגליון פרשת בראשית תשע"ו הערה ג'.

כראוי ישמע שמנין הבנות לבד הוא שלשים ושלוש, בעוד שהוא מנין הבנים והבנות יחד.

מ"ו כ': אָסְנֶת - האל"ף בקמץ גדול, והסמ"ך בשווא נע". וכן הוא להלן.

מ"ו כ': הַבָּאָה - הטעם מלרע באל"ף, והוא לשון הווה. והקורא הַבָּאָה מלעיל משנה משמעות לשון עבר".

מ"ו כ': אָשֶׁר־לְדָלִי בְּמַצְרַיִם - הבי"ת רפה".

הַבָּאָה - הטעם מלעיל בבי"ת, והוא לשון עבר. והקורא הַבָּאָה מלרע משנה משמעות לשון הווה".

מ"ו כ"ט: וַיֵּאָסֶר - האל"ף בשווא נח". ואין להבליעה ולקרוא וַיֵּסֶר, או לקרוא וַיֵּאָסֶר בחטף סגול".

מ"ו ל"א: וְאֶמְרָה - האל"ף בחולם. ואין לקרוא וְאֶמְרָה בקמץ.

מ"ו ל"ב: לְעֵי צֶאֱן - הטעם מלעיל ברי"ש", וכן הוא להלן ל"ד: כְּלִי־רֵעָה צֶאֱן. אך להלן מ"ז ג': רֵעָה צֶאֱן - הטעם מלרע בעי"ן.

רְעִי - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא רְעִי באל"ף".

מ"ו ל"ג: מִה־מַּעֲשֵׂיכֶם - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים מִה־מַּעֲשֵׂיכֶם.

מ"ו ל"ד: גַּם־אֲבִינִי בַּעֲבוּר - יש להקפיד להטעים היטב את האתנחתא המפסיק שבתביות גַּם אֲבִינִי, שאם לא יטעים

כראוי ישמע שגם את ההמשך בַּעֲבוּר תִּשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גִּזְן וגו' יאמרו לפרעה.

מ"ז ב': וּמִקְצֶה - הקו"ף רפה, ובשווא נח". וכן הוא להלן.

מ"ז ג': מִה־מַּעֲשֵׂיכֶם - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים מִה־מַּעֲשֵׂיכֶם.

אֲנִשִּׁי־חֵיל - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים אֲנִשִּׁי חֵיל.

מ"ז ז': וַיִּבְרַךְ - הטעם מלעיל בבי"ת. וכן הוא להלן.

מ"ז ח': כִּמָּה - הטעם מלרע במ"ם.

מ"ז י"א: רַעַמְסֵס - העי"ן בשווא נח, והמ"ם בשווא נע. ויתכן שאם קרא רַעַמְסֵס העי"ן בפתח והמ"ם בשווא נח, נחשב לשינוי משמעות".

מ"ז י"ג: וַתֵּלֶה - הטעם מלעיל בתי"ו, והה"א במפיק.

מ"ז ט"ז: מִקְנֵיכֶם, בְּמִקְנֵיכֶם - הנו"ן בצירי, והוא לשון רבים. ויש להזהר שלא ישמע שקורא מִקְנֵיכֶם הנו"ן בשווא נע, שהוא שינוי משמעות לשון יחיד.

מ"ז י"ז: וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף לָחֶם - יש להקפיד על הניגון המחבר של התלישא קטנה, שלא ישמע כאומר: וַיִּתֵּן לָהֶם, יוֹסֵף לָחֶם. אלא הכל ענין אחד: וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף לָחֶם".

מ"ז י"ח: וַיֵּאמְרוּ לוֹ - הטעם מלעיל ביו"ד".

ובתורה קדומה שם הוסיפו בחלק הדקדוק הערה בשם מהר"י בשירי, שכל לשון אסירה שענינו רתימה וקשירה (כגון: וַיֵּאסֶר יוֹסֵף מִרְכַּבְתּוֹ, וַיֵּאסֶר אֶת רַכְבּוֹ) האל"ף מנוקדת בשווא נח, ולשון אסירה שענינה חבישה בבית האסורים (כגון: וַיֵּאסֶר אותו לעֲנִיקָם), תצא האל"ף במבטא ע"י תנועה כלשהי מלבד שווא נח. אך רד"ק (מכלול פ"ה ע"ב) כתב שבשוורש אסר האל"ף בחטף סגול, ופעמים נחה האל"ף בשווא לבדו. ומשמע שלא חילק בין לשון רתימה לחבישה בבית האסורים (וכן בשרשים שרש אסר לא חילק ביניהם).

כב ואע"פ שאחר מ"ם השימוש תמיד יבוא דגש (שהרי מ"ם השימוש היא במקום תיבת מן, ולכן בא דגש אחר המ"ם, להשלים את הנו"ן החסרה), יש תיבות הפותחות בשווא, היוצאות מן הכלל, שהאות שאחר מ"ם השימוש רפה בהן, כגון: מְלַמְעָלָה, מִקְצֶה. ורד"ק (שרשים שרש קצה) כתב שתיבת "מִקְצֶה" הכתובה כאן אין פירושה מן קצה, אלא היא מלשון קצת, ופירושה ומקצת אחיו. וכן משמע בתרגום אונקלוס ויונתן כאן. אך ברש"י כאן משמע שפירש שהיא ככל תיבת "מִקְצֶה" שפירושה מן קצה.

וממילא הקורא כאן "מִקְצֶה" בדגש ושווא נע, לרש"י לא שינה משמעות, שהלא פירושה מן קצה, והיתה הקו"ף ראויה להדגש, אלא שנשמט הדגש. אך לרד"ק שפירושה מקצת, שינה משמעות, שאם המ"ם בדגש מוכח שהמ"ם היא מ"ם השימוש, ופירושה מן קצה.

כג חמש פעמים כתובה מילה זו בתורה, ובכל המקומות העי"ן מנוקדת בשווא, כמו כאן, חוץ מבשמות א' י"א שהעי"ן מנוקדת בפתח.

וכתב האבן עזרא (בראשית מ"ז י"א, שמות א' ד', א' י"א, י"ב ל"ז) שהיו שני מקומות שנקראו "רעמסס", מקום מגורי ישראל הוא "רַעַמְסֵס" העי"ן בשווא, והוא שם מחוז, ו"רַעַמְסֵס" בפתח העי"ן הוא שם עיר שאותה בנו בני ישראל, ואינה מקום מגוריהם. ולפי זה לכאורה הקורא רַעַמְסֵס בפתח העי"ן במקום בשווא, או להיפך, שינה משמעות.

אך בתרגום יונתן מתורגם בכל המקומות "פילוסין", וכן בתרגום רס"ג מתורגם בכל המקומות "עין שמש", ומשמע מזה שסברו ששניהם מקום אחד (וכן נראה מדברי המהרש"א בחידושי אגדות סוטה י"א ע"א). ולפי זה אם שינה וקרא בשווא במקום בפתח או להיפך, לא שינה משמעות (ואע"פ שאם קרא רעאל במקום דעואל וכדומה, צריך לחזור אע"פ שאותו אדם נקרא פעם כך ופעם כך, מ"ם כאן אם אינו משנה משמעות, יתכן שאינו מעקב משום שהוא שינוי קל בלבד), וצ"ע בזה.

כד וראה גליון פרשת וישב תשע"ה הערה כ"ז.

" כן כתב מנחת שי (יהושע ג' ט"ז) בשם ספר רב פעלים, שהקמץ באל"ף של "אָסְנֶת" הוא קמץ גדול. וכן כתב כאן בספר מסורת הקריאה שהסמ"ך בשווא נע.

וכן נראה ממה שכתבו המדקדים (ראה רד"ק מכתב ב' י"ב ותהלים פ"ב) שקמץ עם מתג הוא קמץ גדול, וכיון שבשם "אָסְנֶת" האל"ף במתג, בפשטות מוכרח שהקמץ כאן הוא קמץ גדול.

ואכן כך מסורת הספרדים להגות את הקמץ שבתבית "אָסְנֶת" כקמץ גדול. וכן בכתבי היד המרבים לסמן קמץ קטן ע"י ניקוד חטף קמץ (כמבואר במאמר החטפים במין השלישי של החטף קמץ), מנקדים כאן בקמץ לבד, ומוכח מזה שהקמץ הוא קמץ גדול. וכן בתרגומים לועזיים קדומים מאד האל"ף מנוקדת כקמץ גדול והסמ"ך כשווא נע.

ובדרכי הניקוד וההגיגות לר' משה הנקדן (ד"ה וכן החטף) כתב שהקמץ באל"ף שבתבית "אָסְנֶת" הוא קמץ קטן, וכן כתב הגר"א (דקדוק ופירוש על התורה, ד"ה ובהו), ודבריהם צ"ע.

י" בתיבת "בָּאָה", כשהטעם מלעיל בבי"ת היא לשון עבר, דהיינו שבאה כבר, וכשהטעם מלרע באל"ף היא לשון הווה, דהיינו שבאה עכשיו, וכמו שכתב רש"י בכמה מקומות (בראשית ט"ו י"ז, כ"ט ו', מ"ב כ"א, מ"ו כ"ו).

ובאשל אברהם בוטשאטש (ס' קמ"ב) כתב שלפי זה אם קרא מלעיל במקום מלרע או להיפך, אולי הוא שינוי משמעות, וצ"ע בזה, עכ"ד. ובערוך השולחן (סימן תר"צ סעיף ב') כתב להדיא שאם שינה בזה הוי כמו שינוי בענין, ומחזירין אותו. ולכאורה פשוט כדבריו.

ט ענין זה מבואר בגליון פרשת וישלח תשע"ו הערה י'.

כ כתב בקסת הסופר (פתיחה לחלק שני, אות י'): אבל דין נח נראה אינו נוהג באל"ף, ומה שנמצא נֶאֱדָר בְּקֶדֶשׁ שהאל"ף בע"כ היא כמו נח נראה מדדלי"ת שלאחריה דגושה, והו' דלא כמנהג הלשון אלא מטעם כמס. וכונתו שאע"פ שדרך האותיות הגרוניות להתרחב משווא נח לחטף, כאן האל"ף נשארה בשווא נח שלא כמנהג.

ולענין אופן הגיית אל"ף בשווא נח, כתב רש"ס שהיא קלה מאד עד שכמעט ולא תורגש בקריאה. והיינו שלאות אל"ף יש מבטא מסויים שהוא קל מהאות עי"ן, ולכן אפשר לבטאה בשווא נח, ולא שאין לאות אל"ף מבטא כלל.

כא כבבראשית מ"ב כ"ד: וַיֵּאָסֶר אותו לְעֵינֵיהֶם.

מ"ו ל"א: וְאִמְרָה אֱלִי / (וְאִמְרָה אֱלִי)

בזקף קטן – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה, ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"יא ס"ב ס"ג
סי"ד סט"ו סט"ז. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, לטריס, גינצבורג, קסוטו, ברויאר.
ברביע – בכתבי היד: ט"ח, ס"ה ס"ו ס"ז ס"ט, א"א א"ב א"ג א"ד א"ה א"ו
א"ז א"ח א"ט א"י. ~ ובדפוסים: רוו"ה, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא.

מ"ז י"ט: גַּם אֲדַמְתָּנוּ / (גַּם אֲדַמְתָּנוּ)

במונח – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ח, ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח. ~ ובדפוס:
ברויאר.

במקף – בכתבי היד: ס"א ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"יא ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז
סי"ז, א"א א"ב א"ג א"ד א"ה א"ו א"ז א"ח א"ט א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג,
רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן. לא.

לא לכאורה ההטעמה הנכונה היא במונח, שדרך המקרא כאשר באה תיבת
"גם" (ללא וי"ו השימוש) לפני זקף, ואין שתי הברות בין תיבת "גם" להברה
המוטעמת בזקף, להקיף את תיבת "גם" (כגון: גַּם־אֱלִי, גַּם־תּוֹלָה, גַּם־שֶׁלֶם), ולא
להטעימה בפני עצמה, ורק כאשר יש שתי הברות או יותר בין תיבת "גם"
להברה המוטעמת בזקף, תיבת "גם" מוטעמת במונח (כגון: גַּם אֱלִי־חֵל, גַּם מִשְׁלֶשֶׁם, גַּם
אֲדַמְתָּנוּ). וכיון שכאן יש שתי הברות ביניהם, תיבת "גם" ראויה להיות
מוטעמת במונח.

ויתכן שההטעמה כאן במקף היא טעות שנגרמה בהשפעת המקף שבת־יבות
הקודמות (גַּם־אֲנָחְנוּ גַּם אֲדַמְתָּנוּ), או בהשפעת הפסוקים הסמוכים (גַּם־אֲנָחְנוּ גַּם־אֲבִיתִינוּ,
לעיל מ"ו ל"ה. גַּם־אֲנָחְנוּ גַּם־אֲבִיתִינוּ, לעיל מ"ז ג').

אך יש כמה כתבי יד (כגון: ט"ג ט"ד) שאע"פ שניקדו וְיִשְׁנֶה כשיטת בן אשר,
הטעימו במרכא, כשיטת בן נפתלי, ודחוק לומר שניקדו כב"א והטעימו כב"ג
ולא ידעו שהניקוד וההטעמה כאן תלויים זה בזה.

ונראה שאף לְנוֹהֲגִים בענין הניקוד כב"א, יש טעם אחר להטעים כאן
במרכא, משום שלפי הגיית אנשי טבריה, שווא נע שלפני האות יו"ד היה נהגה
נוטה לחיריק (כמבואר במאמר החטפים), וממילא נבלע השווא בהברת היו"ד שאחרי
ונקרא כעין וְיִשְׁנֶה, וכהברה אחת יחשבו, ולכן ראוי להטעים את המשרת
במרכא, כיון שאין שתי הברות בין המשרת לתביר. והסופרים שהטעימו
בדרגא, לא חישוב את הבלעת ההברות כהברה אחת, ולכן הטעימו את
המשרת בדרגא, כיון שיש ביניהם שתי הברות (רוו"ה במשפטי הטעמים דף כ"ח ע"ב).
וממילא לדידן שאנו הוגים כל שווא נע נוטה לסגול, ואין השווא נוטה לחיריק,
לכאורה אין שום טעם להטעים יְמִנָה וְיִשְׁנֶה במרכא.